

commercial enterprise or at an adult education institution, students from the sphere of economy go on practice to school or to adult education institutions.

The base of practice can be an organization (enterprise, establishment, firm) which provides access to the main activities, attaches great value to the knowledge of human resource management and professional development. During practice students directly participate in the current production activity of the enterprise, serve as non-staff consultants, carry out singular problems and qualified projects which are important for this establishment.

The practice purposes, thanks to which students get acquainted with another system of values, save up experience in another organizational context, get acquainted with new ways and training methods, get acquainted with development of educational processes and educational marketing in other organizations, have been disclosed.

Key words: masters of educational management, universities of Germany, practice of masters of educational management, contents and conditions of organization, practice purpose and requirements, total assessment of practice.

УДК 371.113

Л. А. МАРТИНЕЦЬ (канд. пед. наук, доц.)
Донецький національний університет

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «САМОАТЕСТАЦІЯ КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ»

У статті розглядається актуальність проблеми атестації керівників загальноосвітніх навчальних закладів. Розкрито зміст таких понять, як «атестація», «самоатестація», «загальноосвітній навчальний заклад», «самоатестація керівника загальноосвітнього навчального закладу».

Зроблено висновок, що метою й змістом самоатестації та атестації керівника визначається рівень та якість його управлінської діяльності. Сучасна ситуація потребує визначення нормативних показників і критеріїв оцінки діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу.

Ключові слова: атестація, самоатестація, керівник, загальноосвітній навчальний заклад.

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Різнобічну оцінку діяльності керівника має з'ясувати атестаційна експертиза, результатами якої є атестація педагогічних працівників усіх рівнів. Сьогодні актуальним постає питання атестації керівників закладів освіти. Під час атестації враховується рівень творчого, неформального ставлення до справи, вимогливість у роботі з підлеглими за виконавчу дисципліну кожного члена колективу тощо. Вивчення теоретичних і практичних основ проблеми атестації керівника потребує спочатку розгляд сутності поняття «самоатестація керівника»

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. У психолого-педагогічній, науково-методичній літературі розглядаються питання атестації, критерії оцінки діяльності керівника навчального закладу, аналізуються різні підходи до цього питання. Таким проблемам присвячено роботи В. Зверевої, Н. Немової, А. Петренко. Питання атестації загальноосвітніх навчальних закладів, розробка моделі атестації, програма її проведення досліджуються Г. Єльніковою.

У роботах В. Бондаря, Л. Даниленко, Г. Дмитренка, Г. Єльнікової, В. Кременя, В. Маслова, В. Пікельної окреслено системну сутність управлінської діяльності керівника закладу освіти, розкрито її критеріальну основу.

Формулювання цілей статті. Мета статті – визначити зміст поняття «самоатестація керівника загальноосвітнього навчального закладу».

Виклад основного матеріалу. Перш ніж розглянути зміст поняття «самоатестація керівника загальноосвітнього навчального закладу», визначимося зі змістом таких дефініцій, як «атестація», «самоатестація», «загальноосвітній навчальний заклад».

Необхідність обґрунтування та розкриття суті атестації диктується складністю самого феномена. Атестація відома з другої половини 30-х років ХХ століття як соціально-педагогічне

явище, але стала широко використовуватись в Україні в останні десятиріччя. Фактично атестація – це підтвердження або спростування спроможності суб'єкта освітньої діяльності виконувати покладені на нього функції, відповідно до потреб сучасного суспільства та державних стандартів.

Ряд авторів (В. Вершинін [1], В. Луговий [6], В. Суслов [15] та ін.) справедливо вважають основною метою атестації стимулювання росту кваліфікації та професіоналізму, якості управлінської діяльності. Отже, від атестації залежить рішення проблеми якості освіти, яка є актуальною для кожної країни. Метою і змістом атестації керівника є встановлення рівня та якості його управлінської діяльності.

Аналіз літератури показує, що існує кілька підходів до сутності атестації. Є. Коваленко розглядає атестацію (від лат. attestatio – свідчення) як визначення кваліфікації працівника, відгук про його здібності, ділові та інші якості [12]. В. Вершинін визначає атестацію як механізм внутрішнього контролю за результатами професійної діяльності та підняття рівня відповідності працівника займаній посаді [1, с. 36].

А. Петренко поняття «атестація» розглядає як механізм контролю, що здійснюється на основі комплексного оцінювання рівня кваліфікації, педагогічного та управлінського професіоналізму й продуктивності діяльності працівників у державних та приватних загальноосвітніх навчальних закладах [13]. На думку А. Петренко, для успішного проведення атестації керівних кадрів загальноосвітніх навчально-виховних закладів необхідні 4 умови: нормативно-правова база; напрацювання змістовних і процедурних аспектів атестації, зокрема діагностичних методик, технології експертизи; наявність підготовлених кадрів; фінансове забезпечення процесу атестації [13].

Учений близького зарубіжжя І. Кіляханов під атестацією розуміє адміністративно-правову процедуру оцінювання професійної відповідності державних посад, спрямованої на удосконалення державної служби та розвитку внутрішнього потенціалу закладу, який атестується. Атестація зобов'язує, за висновками проведеної процедури, вжити встановлених законодавством адміністративно-правових заходів і сприяє ефективному розвитку професійного та особистісного потенціалу кадрів [5].

В. Марчук розуміє під атестацією визначення кваліфікації працівника, яка полягає в оцінюванні його роботи та характеристик політичних і ділових здібностей. Атестація має на меті підвищення ефективності праці й відповідальності за доручену справу, стимулювання постійного зростання рівня ділової кваліфікації, ініціативи, підвищення ідейно-політичного рівня [7].

Учений В. Галузок під атестацією розуміє обов'язковий елемент певних трудових правовідносин, опосередкованих у специфічній, заснованій на демократичних принципах (гласність, об'єктивність, періодичність, охорона трудових прав працівників), адміністративно-трудою процесуальною формі перевірки ділових якостей працівника [2].

Отже, ми визначили, що атестація педагогічних та керівних кадрів закладів освіти вирішує цілий комплекс завдань: стимулювання професійної діяльності, розширення мотиваційної сфери, удосконалення самоаналізу саморегуляції керівника, розвиток системи підвищення кваліфікації.

Проте в сучасній науці й практиці немає єдності у визначенні мети та основних завдань атестації закладів освіти, керівників та критеріїв їх оцінки. Атестація керівника загальноосвітнього навчального закладу в діючих нормативних документах не передбачена. Є тільки проект «Положення про атестацію керівників загальноосвітніх навчальних закладів», розроблений Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України та експериментальні спроби на місцях здійснювати періодичну оцінку управлінської діяльності директорів шкіл. Нормативними документами (накази МОН № 99 від 14.02. 2005 р., № 553 від 24.07.2001 р.) передбачено оцінку управлінської діяльності керівника в межах атестації загальноосвітнього навчального закладу. У зв'язку з цим для виокремлення оцінки управлінської діяльності керівника як професійної А. Петренко проаналізовано орієнтовні критерії оцінювання діяльності загальноосвітніх навчальних закладів [13]. Аналіз критеріїв оцінки діяльності загальноосвітніх навчальних закладів дав змогу визначити, що кожен критерій безпосередньо стосується певного виду діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу. А згідно з третім напрямом «Управління навчальним закладом» оцінюється його робота загалом. Однак критерії, що стосуються цього напрямку, не в змозі оцінити реальний стан управлінської діяльності керівника навчального закладу. Крім того, атестація загальноосвітнього навчального закладу проводиться один раз на десять років, що зводить оцінку рівня управлінської діяльності до необ'єктивності. Практична реалізація атестації школи за переліченими показниками може висвітлити проблеми, проте практично не здатна виявити резерви в управлінській діяльності керівника.

Сутність атестаційної діяльності становлять самоаналіз і самооцінка керівником своєї діяльності. Ефективність атестації керівника навчального закладу як форми зовнішнього контролю значно зростає, якщо в дію включаються фактори самоаналізу та саморегуляції. Процес самоатестації – це пізнавальна діяльність керівника закладу, що має системний характер і націлена на розвиток освітнього середовища та педагогічного процесу, а також розвиток і корекцію своєї діяльності [11].

Самоаналіз забезпечує вищу об'єктивність атестаційної процедури, приводить у дію внутрішні стимули професійного зростання керівника навчального закладу. Керівник, виступаючи суб'єктом атестації, стає суб'єктом самоаналізу, саморегуляції та самовдосконалення.

Отже, у процесі самоатестації керівник закладу аналізує свою роботу, дає оцінку своїй власній управлінській діяльності та усій діяльності навчального закладу. Керівник закладу чітко аналізує усі ланки своєї роботи: як навчальний заклад відповідає усім стандартам, як виконуються усі поставлені завдання та прогнозує подальшу роботу і розвиток закладу.

Розглянемо поняття «загальноосвітній навчальний заклад». У науково-педагогічних джерелах це поняття трактується по-різному. Навчальні заклади – це заклади, єдиним і головним призначенням яких є надання послуг освіти. Відповідність освітніх послуг стандартам визначається шляхом ліцензування, інспектування, атестації та акредитації [3].

Навчальний заклад – це складне багаторівневе системне утворення, тому пошук ефективних методів управління ним можливий тільки з використанням системного підходу, як основного методологічного інструментарію, всебічного аналізу функціонування досліджуваного об'єкта і його структурних компонентів [4].

Загальноосвітній навчальний заклад – це складна соціально-педагогічна система, що виконує замовлення суспільства – формувати інтелектуальну, творчу особистість, здатну жити та творити в умовах, що постійно видозмінюються й розвиваються, забезпечуючи прогрес культурного розвитку країни [10].

Отже, узагальнення проведеного аналізу літератури, сутності понять «атестація», «самоатестація», «загальноосвітній навчальний заклад» дозволило визначити, що *самоатестація керівника загальноосвітнього навчального закладу* – це механізм самоконтролю, самоаналізу, самооцінки, що здійснюється на основі комплексного оцінювання рівня кваліфікації, педагогічного та управлінського професіоналізму, творчого потенціалу керівника та його внеску в успіх діяльності загальноосвітнього навчального закладу.

Висновки й перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, метою й змістом самоатестації та атестації керівника визначається рівень та якість його управлінської діяльності. Подальше дослідження потребує визначення нормативних показників і критеріїв оцінки діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу.

Список використаної літератури

1. Вершинин В. Аттестация: доказательство аксиомы: [Опыт проведения аттестации учителей в Центре образования взрослых г. Ульяновска] / В. Вершинин // Народное образование. – 1994. – № 8. – С. 35-37.
2. Галузок В. М. Педагогіка / В. М. Галузок, М. І. Сметанський, В.І. Шахов. – Вінниця, 2001. – 200 с.
3. Дахин А. Н. Педагогический мониторинг: концепция и применение [Электронный ресурс] / А. Н. Дахин. - Режим доступа: <http://www.iuro.websib.ru/dak.htm>.
4. Єрмола А. М. Технологія організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами: навч. посібн. / А. М. Єрмола. – Х.: ТО Гімназія, 1999. – 127 с.
5. Кілясханов І. Ш. Принципи атестації державних службовців [Електронний ресурс] / І. Ш. Кілясханов. – Режим доступа: www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Nvknuvs/2010_6/burlaka.htm.
6. Луговий В. І. Зміст, технологія, оцінка освіти в умовах її відродження / В. І. Луговий // Вісник АПН України. – 1993. – № 1. – С. 27-33.
7. Марчук В. М. Профілактика адитивної поведінки у підлітків як основа формування здорового образу життя школярів [Електронний ресурс] / В. М. Марчук. – Режим доступа: www.nbu.gov.ua/portal.
8. «Про порядок державної атестації загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладів»: Наказ Міністерства освіти і науки, спорту і молоді України № 553 від 24.07.2001 р. // Дошкільне виховання. – 2002. – № 7. – С. 10-11.
9. «Про затвердження Орієнтовних критеріїв оцінювання діяльності загальноосвітніх

навчальних закладів»: Наказ Міністерства освіти і науки, спорту і молоді України № 99 від 14 лютого 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov>.

10. Островерхова Н. М. Ефективність управління загальноосвітньою школою: соціально-педагогічний аспект: монографія / Н. М. Островерхова, Л. І. Даниленко. – К.: Школяр, 1996. – 302 с.

11. Пархоменко І. Атестація діяльності директорів шкіл / І. Пархоменко. – К.: Шкільний світ, 2009. – 128 с.

12. Педагогическая энциклопедия / М-во образования Респ. Саха (Якутия). – Якутск, 2003 – Т. 2. – 2003. – 406 с.

13. Петренко А. А. Організаційно-педагогічні засади атестації керівників загальноосвітніх навчальних закладів: дис. канд. пед. наук / Анатолій Андрійович Петренко. – К., 2007. – 213 с.

14. Проект Положення про атестацію керівників загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/law>.

15. Суслов В. На подступах к оптимальному варианту: [Орг. аттестации пед. кадров в Рост. обл.] / В. Суслов // Народное образование. – 1997. – № 3. – С. 38-40.

Стаття надійшла до редакції 05.09.2013

Л. А. Мартынец

Донецкий национальный университет

Содержание понятия «самоаттестация руководителя общеобразовательного учебного заведения»

В статье рассматривается актуальность проблемы аттестации руководителей общеобразовательных учебных заведений. Раскрыто содержание таких понятий, как «аттестация», «самоаттестация», «общеобразовательное учебное заведение», «самоаттестация руководителя общеобразовательного учебного заведения».

Сделан вывод, что целью и содержанием самоаттестации и аттестации руководителя определяется уровень и качество его управленческой деятельности. Современная ситуация нуждается в определении нормативных показателей и критериев оценки деятельности руководителя общеобразовательного учебного заведения.

Ключевые слова: аттестация, самоаттестация, руководитель, общеобразовательное учебное заведение.

L. Martinets

Donetsk National University

Contents of the Concept “Self-evaluation of a General Educational Establishment Leader”

The article considers the problem of evaluation of general educational establishment leaders. Such concepts as “evaluation”, “self-evaluation”, “general educational establishment”, and “self-evaluation of a general educational establishment leader” are discussed. Self-evaluation of a general educational establishment leader is a mechanism of self-control, self-examination, and self-appraisal which is put into effect on the basis of complex evaluation of qualification level, pedagogical and administrative professionalism, creative potential of the leader and his/her contribution to the success of the general educational establishment activity.

The conclusion is that the aim and contents of self-evaluation and evaluation of a leader are to determine the level and quality of his/her administrative activity.

Key words: evaluation, self-evaluation, leader, general educational establishment.